

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-29>

УДК 339.543:005.334

Туржанський Віталій Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу митної та економічної безпеки,
Науково-дослідного інституту фінансової політики,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7920-8389>

Неліпович Олена Володимирівна

старший науковий співробітник відділу дослідження
міжнародної податкової конкуренції,
Науково-дослідного інституту фінансової політики,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8095-7069>

Vitalii Turzhanskyi, Olena Nelipovych

State Tax University

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ****EUROPEAN GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT
OF THE CUSTOMS RISK MANAGEMENT SYSTEM IN UKRAINE**

Анотація. Однією із визначальних тенденцій, яка сформувалася в управлінській науці та практиці протягом останніх десятиліть, є активний розвиток та впровадження системи управління ризиками. Основна мета цієї системи полягає в уникненні або зменшенні негативних подій, що можуть призвести до збитків чи певних втрат. Державна митна служба України також приєдналася до цієї тенденції, і починаючи з 1999 року, впровадила в роботу митних органів систему управління ризиками для проведення митного контролю. У статті розглянуто основні міжнародні нормативно-правові документи, що, фактично, виступили орієнтирами для розвитку системи управління митними ризиками в Україні. Зазначено, що фундаментальним документом, що заклав базові підходи до застосування СУР в митній сфері є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.03.1973. Саме в рамках Кіотської конвенції охарактеризовано основні етапи управління ризиком. Особлива увага в статті приділена Рамковим стандартам безпеки і спрощення міжнародної торгівлі, які є важливим міжнародним документом, що стосується практичного застосування СУР у митній справі. Визначені ключові елементи та опори Рамкових стандартів. Виокремлено основні європейські пріоритети вдосконалення механізму управління ризиками, які можуть бути використані в Україні з огляду на євроінтеграційні прагнення нашої держави.

Ключові слова: система управління ризиками, зовнішньоекономічна діяльність, Кіотська конвенція, Рамкові стандарти.

Summary. One of the key tasks facing the State Customs Service of Ukraine today is to address the issue of speeding up customs procedures in combination with increasing the efficiency of customs control. One of the most effective ways to solve this problem is to actively use the risk management system (hereinafter referred to as the RMS) in the practical activities of the customs authorities and to continuously improve it, taking into account the current situation in the field of foreign economic activity. The purpose of the article is to study the European guidelines for the development of the risk management system in the state customs. The article examines the main international regulatory and legal documents that served as guidelines for the development of the customs risk management system in Ukraine. It is noted that the fundamental document that laid down the basic approaches to the application of the RMS in the customs sphere is the International Convention on the Simplification and Harmonisation of Customs Procedures of 18.03.1973. It can be argued that the Kyoto Convention outlines the main stages of risk management. The article pays special attention to the SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate International Trade, which is an important international document relating to the practical application of RMS in the state customs business. The key elements and pillars of the SAFE Framework are identified. The main European priorities for improving the risk management mechanism, which can be used in Ukraine given the European integration aspirations of our country, are highlighted. The application of the risk management system is a requirement in the activities of modern customs administration. The active use of the customs risk management system in the

course of customs formalities contributes to the increase in the efficiency of customs control; and focuses customs officers' attention on controlling high-risk operations, which contributes to the increase in the efficiency of the use of human and infrastructure resources of the customs; creates conditions for accelerating the movement of low-risk goods and vehicles across the customs border.

Keywords: risk management system, foreign economic activity, Kyoto Convention, Framework standards.

Постановка проблеми. Одним із ключових завдань, які на сьогодні стоять перед Державною митною службою України є вирішення проблеми пришвидшення виконання митних процедур в поєднанні із зростанням ефективності митного контролю. Одним із найбільш дієвих шляхів вирішення цієї проблеми є активне використання в практичній діяльності митних органів системи управління ризиками (далі – СУР) та її безперервне вдосконалення із врахуванням поточної ситуації у сфері зовнішньоекономічної діяльності. СУР повинна підтримувати оптимальний баланс між двома фактично протилежними завданнями: спрощенням митних процедур, з одного боку, і забезпеченням митного контролю – з іншого. Чим ефективніше митний контроль, тим менше його вплив на процедури митного оформлення та тим більше можливостей для їх спрощення і прискорення.

При здійсненні цих заходів важливо врахувати ті орієнтири та пропозиції, що розроблені та запропоновані Всесвітньою митною організацією (ВМО) у її нормативних документах, серед яких варто виокремити Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур та Рамкові стандарти безпеки і полегшення всесвітньої торгівлі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці проблематики, пов'язаної з побудовою ефективної системи управління ризиками в митній справі присвячено праці відомих українських та зарубіжних вчених, зокрема І. Бережнюка, О. Борисенко, Л.М. Івашової, А.В. Мазура, В.П. Науменка, Ф. Найта, І. Несторишена, С. Терещенка, В. Туржанського та інших. Зазначені науковці зосереджували увагу на визначенні митних ризиків, аналізі та оцінці ризиків проходження процедур митного контролю, висвітленні організаційних аспектів функціонування діючої системи управління ризиками. Деякі її аспекти, зокрема ті, що пов'язані з розглядом міжнародних документів, що здійснюють регулювання в сфері управління митними ризиками, потребують подальшого дослідження.

Саме тому **метою статті** є дослідження європейських орієнтирів розвитку системи управління ризиками у митній справі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментальним документом, що заклав базові підходи до застосування СУР в митній сфері є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.03.1973, до якої Україна приєдналась у 2006 році [2]. Вже в преамбулі Конвенції зазначено, що спрощення і гар-

монізація можуть бути досягнуті, у тому числі завдяки застосуванню принципів затвердження сучасних методів роботи, таких як система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті, а також максимальне практичне використання інформаційних технологій. І це абсолютно вірно, адже застосування системи управління ризиками нерозривно пов'язано із програмно-інформаційними комплексами Держмитслужби. Таким чином, можна зробити висновок, що основною метою функціонування СУР у митній справі є спрощення митних формальностей, які реалізуються під час здійснення митного контролю. Змістом положень Кіотської конвенції в частині митного контролю та СУР визначено таке [3]:

– митний контроль зводиться до того мінімуму, який необхідний для забезпечення дотримання митного законодавства, але при цьому товари, включаючи і транспортні засоби, які надходять або залишають митну територію, незалежно від того чи оподатковуються вони митами і податками, підлягають митному контролю;

– при проведенні контролю митним органам необхідно використовувати СУР, зокрема аналіз ризиків для визначення осіб і товарів, включаючи транспортні засоби, котрі підлягатимуть перевірки, та обсягів такої перевірки;

– для підтримки та ефективного функціонування СУР приймається стратегія вимірювання відповідності;

– системи митного контролю повинні включати в себе контроль на основі використання методів аудиту;

– з метою покращення митного контролю митні адміністрації різних країн: а) повинні прагнути до співпраці та укласти угоди про надання взаємної адміністративної допомоги; б) намагатися співпрацювати з суб'єктами ЗЕД та укласти меморандуми про взаєморозуміння; в) повинні якнайширше використовувати інформаційні технології, а також інноваційні технології, як-от для ведення електронної комерції (у процедурі митно-тарифного контролю);

– митна служба оцінює комерційні системи суб'єктів ЗЕД і у випадках, коли такі системи впливають на митні операції, з тим, щоб встановити їх відповідність вимогам митної служби.

Можна стверджувати, що в рамках Кіотської конвенції охарактеризовано основні етапи управління ризиком.

Ще одним важливим міжнародним документом, який стосується практичного застосування СУР у державній митній справі є Рамкові стан-

дарту безпеки і спрощення міжнародної торгівлі (далі – Рамкові стандарти), які, не дивлячись на свій рекомендаційний характер, є найбільш значущим міжнародним документом, який було розроблено ВМО і прийнято 23 червня 2005 року, а у 2021 році оновлено.

За своєю практичною суттю Рамкові стандарти виступають базисом, який покладено в основу процесів поживлення міжнародної торгівлі; запобігання митним ризикам, породженим в результаті можливої появи негативних явищ під час міжнародного обміну товарами, послугами і робочою силою; підвищення рівня соціально-економічного розвитку світового співтовариства. Тому, їх реалізація на практиці в діяльності митних служб є одним із найбільш важливих і актуальних завдань. Не дивно, що 95% із 185 країн-членів ВМО підтвердили наміри їх впровадження.

Структурно, до складу Рамкових стандартів входять 7 глав та 5 додатків. В основу побудови нормативного документу покладено принцип трьох опор (рисунки 1), які представляють собою сукупність стандартів, що характеризують певний організаційно-управлінський напрямок функціонування світової митної системи та митних адміністрацій.

На початку рамкові стандарти склалися із 2 опор – Опори I «Митниця-Митниця» і Опори II «Митниця-Бізнес». У 2015 році була додана третя Опора III «Митниця – Інші державні та міжурядові органи», яка демонструє чіткість спрямування на розвиток урядової, міжурядової та міжнаціональної співпраці, зокрема у питаннях гармонізації вимог щодо надання даних, транскордонних заходів контролю, що корелюється з відповідними положеннями Кіотської конвенції та рекомендаціями, викладеними у Компендіумі ВМО з управління ризиками.

В межах Рамкових стандартів дано визначення управління ризиками, як систематичного застосування управлінських процедур і методів, які забезпечують митній службі інформацію необхідну для роботи з вантажними партіями, які представляють певний ризик [4].

Країни, що приєдналися до Рамкових стандартів, беруть на себе зобов'язання послідовно підходити до питань управління ризиками для вирішення проблем безпеки, а самі Рамкові стандарти вимагають, щоб запити однієї митної адміністрації до іншої базувалися на співставній методиці виявлення ризиків. Усі стандарти прямо або опосередковано пов'язані з СУР. В описі частини з них управління ризиками згадується неодноразово.

Стандартом 1 «Комплексне управління ланцюгом поставок товарів» передбачено, що впровадження комплексних процедур митного контролю вимагає наявності відповідних юридичних повноважень, які дозволять митним адміністраціям вимагати від експортерів, імпортерів та переві-

зників надавати попередню електронну інформацію (AEI – Advance Electronic Information) з метою оцінки ризику, пов'язаного з безпекою. З метою оцінки ризику передбачається транскордонна співпраця між митними адміністраціями у ході комплексних процедур митного контролю. Для того, щоб взаємне визнання результатів митного контролю стало можливим, митні служби повинні домовитися про узгодження стандартів контролю та управління ризиками, про обмін профілями ризиків, оперативними та митними даними.

Стандарт 4 «Системи управління ризиками» – з метою виявлення потенційно небезпечних вантажів або транспортних засобів, митна адміністрація повинна створювати систему управління ризиками та автоматизувати її. Така система повинна включати механізм валідації оцінки загроз та рішення по цільовому відбору об'єктів для перевірки, а також механізм впровадження передових практик.

Для впровадження системи управління митними ризиками Рамковими стандартами рекомендується використовувати Компендіум ВМО, який складається із 2 томів. У першому томі характеризуються організаційні аспекти управління ризиками, описані різні елементи системи управління та описується впровадження управління ризиками в організаційну культуру та поетапний інституційний розвиток цієї сфери митної діяльності. У другому томі характеризується управління оперативними ризиками. Сюди включені матеріали, використання яких передбачає певні обмеження (лише для співробітників митних служб) – практичні керівництва і шаблони для оцінки ризиків відносно переміщення товарів, людей, транспортних засобів, економічних операторів та інших учасників зовнішньої торгівлі. Матеріали другого тому діляться на 4 групи:

- оцінка ризику, профілювання і цільовий відбір;
- показники ризику;
- аналіз;
- збір інформації і оперативних даних.

У Стандарті 6 «Попередня електронна інформація» зазначається, що для забезпечення належної оцінки ризику, митна адміністрація повинна вимагати попередню електронну інформацію [4].

Ще одним методологічним інструментом за напрямом управління митними ризиками, який був розроблений ВМО, став посібник з ризик-менеджменту, який визначає термінологічний апарат у сфері застосування управління ризиками, митне/торгівельне співробітництво, приклади процесу митного контролю, заходи для реалізації управління ризиками митними органами, зокрема процес управління ризиками, оцінка відповідності вимогам, підтримуюча інфраструктура тощо [6].

Однією із причин виникнення митних ризиків є корупційні діяння зі сторони посадових

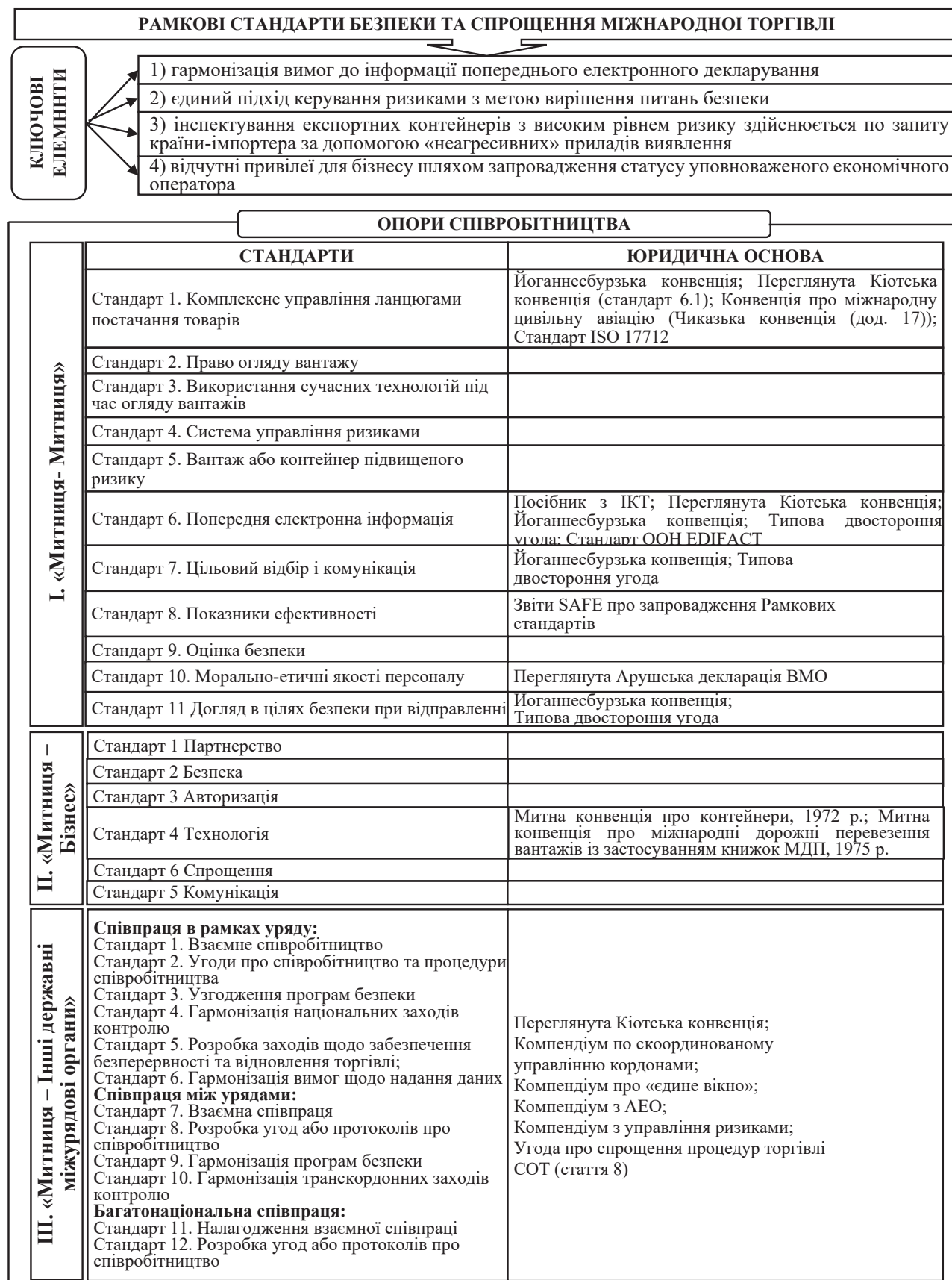

Рисунок 1 – Ключові елементи та опори Рамкових стандартів

Джерело: розроблено авторами на основі [4; 5]

осіб митних адміністрацій у сферах надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності держави, тобто корупція є чи не одним із найголовніших чинників недодержання законодавства з питань митної справи. В Україні у 2009 році затверджено Програму створення автоматизованої системи управління ризиками службової діяльності працівників митної служби України [7, с. 259]. Ризики у контексті службової діяльності посадових осіб Держмитслужби опосередковано пов'язані з функціоналом останніх щодо контролю, адже дії або бездіяльність митників, зокрема в рамках здійснення митного контролю, можуть призвести до скоєння злочинів, правопорушень, проступків та інших порушень законодавства України.

На міжнародному рівні основним інструментом та важливим елементом формування єдиного підходу, що направлений на протидію проявам корупції у митній сфері, є прийнята у 1993 році та переглянута у 2003 році декларація Аруша. Декларація має рекомендаційний характер, проте є базою для запровадження митними адміністраціями антикорупційних програм та проектів. Зазначений документ містить і положення, які стосуються вдосконалення механізму управління митними ризиками через розвиток інформаційних технологій (принцип 4 «Автоматизація») та реформування і модернізацію митних адміністрацій (принцип 5 «Реформи і модернізація») [8]:

– «Автоматизація». Виступає ефективним інструментом запобігання корупційним проявам, може підвищити рівень підзвітності та забезпечити можливість пізнього моніторингу та розгляду адміністративних рішень, що приймаються митниками. Автоматизовані системи повинні бути конфігуровані для мінімізації можливості неправильного використання дискреційних повноважень, особистих контактів митного персоналу з декларантами і фізичної передачі та обробки грошових коштів.

– «Реформа і модернізація». Корупція має місце там, де використовуються застарілі та неефективні методи роботи (тотальний митний контроль) і коли суб'єкти ЗЕД мотивовані уникнути повільної і обтяжливої процедури за рахунок надання хабарів за допомогу. Митним адміністраціям слід комплексно реформувати та модернізувати свої системи і процедури для усунення можливих преференцій, які можна отримати в обхід офіційних вимог. Основною для такого реформування і модернізації є оновлена Кіотська конвенція.

Серед нормативно-правових документів регіонального рівня, але які виступають орієнтиром щодо вдосконалення чинного вітчизняного митного законодавчого поля, слід окремо зупинитися і на новій редакції Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу

Союзу [9]. В частині управління митними ризиками цей норматив визначає поняття:

– «ризик», як імовірність і наслідки настання події стосовно прибуття, вибуття, транзиту, переміщення або кінцевого використання товарів, переміщуваних між митною територією Союзу та країнами або територіями, які не є частиною такої території, а також стосовно перебування на митній території ЄС товарів із третіх країн, яка: перешкоджатиме правильному застосуванню інструментів ЄС або національних інструментів; ставитиме під загрозу фінансові інтереси ЄС та його держав-членів; або становитиме загрозу для безпеки ЄС та його резидентів, здоров'я людей, тварин або рослин, довкілля чи споживачів;

– «управління ризиками» означає систематичне виявлення ризиків, у тому числі шляхом вибіркового перевірок, та вжиття усіх заходів, необхідних для зменшення ймовірності настання ризику.

Статтею 13 «Обмін додатковою інформацією між митними органами та економічними операторами» передбачено, що митні органи та економічні оператори можуть обмінюватися будь-якою інформацією, що прямо не вимагається митним законодавством, зокрема для цілей взаємної співпраці у виявленні ризиків та протидії їм.

Стаття 46 «Управління ризиками та митний контроль» говорить, що митні органи можуть здійснювати будь-який митний контроль, який вони вважають необхідним. Він, окрім вибіркового перевірок, повинен ґрунтуватися передусім на аналізі ризиків з використанням засобів електронного опрацювання даних задля виявлення та оцінювання ризиків і розроблення необхідних заходів протидії на основі критеріїв, розроблених на національному рівні, на рівні ЄС та, у відповідних випадках, на міжнародному рівні.

Митний контроль повинен здійснюватися у межах спільної системи управління ризиками, що ґрунтується на обміні інформацією про ризики та результатах аналізу ризиків між митними управліннями і встановлює спільні критерії та стандарти ризиків, контрольні заходи і пріоритетні сфери контролю. Здійснюваний на основі такої інформації та критеріїв контроль не обмежує інші види митного контролю.

Митні адміністрації здійснюють управління ризиками для того, щоб розмежувати рівні ризику, пов'язаного з товарами, що підлягають митному контролю або нагляду, та визначити, чи товари підлягатимуть особливому митному контролю і, якщо так, то де. Управління ризиками включає такі види діяльності, як збір даних та інформації, аналіз та оцінка ризиків, установлення приписів та вжиття заходів, а також регулярний контроль та перевірка цього процесу і його наслідків на основі міжнародних та національних джерел і стратегій, а також джерел і стратегій ЄС.

Митні органи повинні здійснювати обмін інформацією про ризики та результатами аналізу ризиків, якщо:

– митний орган оцінює ризики як значні і такі, що потребують митного контролю, і результати контролю підтверджують, що відбулася подія, внаслідок якої виникають ризики; або

– результати контролю не підтверджують, що відбулася подія, внаслідок якої виникають ризики, але відповідний митний орган вважає, що загроза становить високий ризик у будь-якому іншому місці ЄС.

Для встановлення спільних критеріїв і стандартів ризику та пріоритетних сфер контролю все нижчезазначене підлягає врахуванню: відповідність до ризику; невідкладність необхідного здійснення контролю; можливий вплив на торговельний потік, на окремих держав-членів і на ресурси контролю.

Спільні критерії та стандарти ризику включають все нижчезазначене: опис ризиків; фактори або індикатори ризику, з урахуванням яких необхідно відбирати товари або економічних операторів для митного контролю; характер митного контролю, що його повинні здійснювати митні органи; тривалість здійснення митного контролю. Без обмеження іншого контролю, що його зазвичай здійснюють митні органи, до пріоритетних сфер контролю належать окремі митні процедури, види товарів, транспортні маршрути, види транспорту або економічні оператори, що протягом певного періоду більшою мірою підлягають аналізу ризиків і митному контролю.

Також передбачено, що на товари, які переміщуються на територію ЄС необхідно подавати загальну декларацію прибуття, яка у свою чергу повинна містити відомості, необхідні для аналізу ризиків для цілей безпеки. А митниця першого прибуття протягом певного строку забезпечує проведення аналізу ризиків, передусім для цілей безпеки, на основі загальної декларації прибуття або інших даних і вживає необхідних заходів за результатами такого аналізу ризиків.

Ще одним важливим орієнтиром у питанні розвитку системи управління митними ризиками в Україні став План «Україна – ЄС» Європейська політика сусідства, схвалений КМУ 12 лютого 2005 року. Пунктом 2.3.1. «Рух товарів» передбачено розділ «Митні справи», яким серед найневідкладніших завдань визначених у сфері розробки та імплементації митного законодавства, що відповідає міжнародним стандартам та нормам ЄС (завершення впровадження нормативно-правової бази, необхідної для імплементації МКУ, у відповідності до міжнародно визнаних стандартів; подальший перегляд МКУ відповідно до положень законодавства ЄС та наданих рекомендацій; поновлення чинної Гармонізованої системи з метою подаль-

шого прийняття Комбінованої номенклатури; підготовка та введення в дію законодавства у митній сфері: щодо митного контролю прекурсорів, контрафактної та піратської продукції, товарів подвійного призначення, предметів культури) значиться і впровадження митного контролю, заснованого на аналізі ризиків, та визначити необхідне організаційне забезпечення [10].

З огляду на євроінтеграційні прагнення та поступ України, важливо коротко зупинитись й на Стратегії та Плані дій ЄС щодо управління митними ризиками. Загалом, дана Стратегія ЄС охоплює широкий спектр завдань, але заходи для їх реалізації, можна досить компактно згрупувати в шість основних груп (хоча й з деяким перекриттям):

Аналіз і розвиток спроможності: зосередження на проведенні аналізу певного питання або проблеми та пошуку раціональних способів для її вирішення.

Управління та загальні інструменти: дії з розробки настанов, рекомендацій, стандартів, критеріїв, навчальних програм, інформаційних бюлетенів або інших інструментів.

Законодавство ЄС: будь-яка діяльність, пов'язана з підготовкою, пропозиціями та/або прийняттям правових рішень на рівні ЄС щодо забезпечення правової бази для прогресу в управлінні ризиками.

Європейські інформаційні системи: робота, пов'язана з розвитком у цілому циклу EIS (European information system) та з системами управління ризиками, такими як ICS2 (Import Control System 2) і CRMS2 (Common Risk Management Framework 2) зокрема (але не обмежуючись ними).

Співпраця: в основному заходи зі співпраці стосуються розробки, зміцнення та забезпечення виконання домовленостей з третіми сторонами, такими як інші державні інституції та міжурядові органи, АЕО, треті країни та міжнародні організації.

Робоча практика: включає дії національних митних органів щодо всебічного удосконалення робочої практики, наприклад, з управління ризиками та пов'язаними з цим процесами, з використання відповідної інформації, потенціалу та можливостей.

Відповідно до оприлюдненого у 2021 році Звіту про виконання згаданих вище Стратегії та Плану дій ЄС [11], найбільш пріоритетним напрямом удосконалення митного контролю та протидії митним правопорушенням в ЄС є посилення можливостей аналізу митних ризиків, у тому числі шляхом удосконалення або розробки нових національних систем управління ризиками та покращення можливостей самого аналізу. Цей процес включає у себе доповнення нових функцій до механізмів управління ризиками, залучення професіоналів-аналітиків і використання нових методів роботи та технологій, зокрема обробки великих масивів даних та використання можливостей

штучного інтелекту. Ще одним ключовим пріоритетом є запуск нових ІТ-проектів, зокрема ICS2 – великомасштабної системи попереднього інформування про вантажі. Саме цю систему покладено в основу створення інтегрованого підходу ЄС для посилення управління митними ризиками в рамках оновленої у 2022 році спільної системи управління ризиками (CRMS2) [12].

Інші напрями удосконалення СУР включають посилення співпраці як міжвідомчої, так і між митними адміністраціями (включаючи обмін даними) і пом'якшення конкретних ризиків, пов'язаних, наприклад, з електронною комерцією та фінансовими ризиками.

Пріоритетами вдосконалення механізму управління ризиками стали:

- посилення використання нових технологічних розробок, таких як інструменти прогнозу аналітики;

- розвиток концепції аналізу ризиків шляхом створення нових спільних та міждисциплінарних команд, до складу яких входять фахівці з аналізу даних і ризиків;

- поліпшення використання методів збору даних в управлінні ризиками з метою відбору зовнішньоторговельних операцій, які підлягають посиленому контролю;

- використання сучасних методів аналізу даних і штучного інтелекту;

- розробка та впровадження в систему управління ризиками більшої кількості методів аналізу даних;

- оновленням поточної системи декларування імпорту AIS (Automated import system), системи NCTS (New Computerised Transit System) для Фази 5.

Висновки. Застосування ризик-менеджменту є необхідною умовою ефективної діяльності сучасної митної адміністрації. Активне використання системи управління митними ризиками при здійсненні митних формальностей сприяє зростанню ефективності митного контролю; зосереджує увагу митників на контролі операцій із високим рівнем ризику, що сприяє підвищенню ефективності використання людських та інфраструктурних ресурсів митниці; створює умови для пришвидшення переміщення через митний кордон товарів та транспортних засобів із низьким ступенем ризику. Враховуючи це, основними критеріями ефективності застосування системи управління митними ризи-

ками в державній митній справі повинні стати пришвидшення митних процедур і зменшення затрат різного виду на їх проходження, своєчасність та повнота надходжень митних платежів, рівень виявлення фактів здійснення контрабанди та порушень митних правил.

Питання застосування системи управління митними ризиками перебувають під постійним контролем Всесвітньої митної організації, якою розроблені та постійно вдосконалюються, шляхом внесення змін та доповнень, міжнародні нормативні акти (конвенції та рамкові стандарти), компендіум ВМО та посібник з ризик-менеджменту. Зазначені міжнародні документи носять комплексний (багатоцільовий) характер та містять рекомендації щодо застосування в практичній діяльності митних адміністрації ризик-орієнтованих інструментів митного контролю. Проблема використання системи управління митними ризиками та її постійного вдосконалення знаходить своє втілення і у наднаціональних нормативно-правових актах, як то Митний кодекс ЄС.

Дослідження Стратегії та Плану дій ЄС щодо управління митними ризиками дозволило встановити, що головним напрямом удосконалення митного контролю та протидії митним правопорушенням в ЄС залишається посилення можливостей аналізу митних ризиків, у тому числі шляхом удосконалення або розробки нових національних систем управління ризиками та покращення можливостей аналізу і ризиків.

Європейські орієнтири розвитку системи управління ризиками в митній сфері є важливим підґрунтям для удосконалення нормативно-правового забезпечення управління митними ризиками в Україні, що сприятиме підвищенню ефективності роботи митних органів під час митного контролю та митного оформлення внаслідок впровадження актуальних підходів до управління ризиками. Зокрема, дасть змогу забезпечити ефективне функціонування в Україні сучасної, адаптованої, багатофункціональної системи управління митними ризиками, яка буде мати здатність вдосконалюватися та розвиватися як на центральному, так і на регіональному рівні, з використанням різноманітних джерел інформації, основною метою якої є досягнення оптимального балансу між спрощенням процедур міжнародної торгівлі та забезпеченням належного рівня митного контролю.

Список використаних джерел:

1. WCO. Conventions and Agreements. URL: <https://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx> (дата звернення: 30.11.2023).
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) : видано Радою Митного Співробітництва 18.05.1973 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643
3. The Revised Kyoto Convention. URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx (дата звернення: 06.12.2023).
4. SAFE Framework of Standards, 2021. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-of-standards.pdf> (дата звернення: 07.12.2023).

5. Туржанський В.А. Спрощення митних процедур відповідно до Рамкових стандартів ВМО. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 25. С. 230–237.
6. Risk Management Guide. URL: http://www.carecprogram.org/uploads/events/2004/Risk-Management-Workshop/009_101_213_WCO-Risk-Management-Guide.pdf (дата звернення: 08.12.2023).
7. Разумей Г.Ю. Корупційна складова митних ризиків. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 19-20 квітня 2018 року. Харків : Національний університет цивільного захисту України, 2018. С. 258–260.
8. Декларація Аруша (оновлена). URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/integrity/~media/WCO/Public/RU/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Declarations/Arusha_Declaration_Revised_Russian.ashx (дата звернення: 28.11.2023).
9. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу (нова редакція) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 29.11.2023).
10. План «Україна – ЄС» Європейська політика сусідства від 12 лютого 2005 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (дата звернення: 03.12.2023).
11. Third Progress Report on the Implementation of the EU Strategy and Action Plan for Customs Risk Management. URL: <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-01/eu-strategy-action-plan-customs-risk-management-third-report-staff-working-paper.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).
12. Customs Risk Management Framework (CRMF). URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-risk-management/customs-risk-management-framework-crmf_en#the-exchange-of-risk-information (дата звернення: 30.11.2023).

References:

1. WCO. Conventions and Agreements. Available at: <https://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>
2. International Convention on the Simplification and Harmonisation of Customs Procedures (Kyoto Convention) (1973) Issued by the Customs Co-operation Council. Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (in Ukrainian)
3. The Revised Kyoto Convention. Available at: https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
4. SAFE Framework of Standards (2021). Available at: <https://www.wcoomd.org/~media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-of-standards.pdf>
5. Turzhanskyi V. A. (2014) Sproshchennia mytnykh protsedur vidpovidno do Ramkovykh standartiv VMO [Simplification of customs procedures in accordance with the WCO Framework of Standards]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 25, pp. 230–237. (in Ukrainian)
6. Risk Management Guide. Available at: http://www.carecprogram.org/uploads/events/2004/Risk-Management-Workshop/009_101_213_WCO-Risk-Management-Guide.pdf
7. Razumei H. Yu. (2018) Koruptsiina skladova mytnykh ryzykiv [Corruption component of customs risks]. *Derzhavne upravlinnia u sferi tsyvilnoho zakhystu: nauka, osvita, praktyka*: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. Kharkiv: National University of Civil Defence of Ukraine, pp. 258–260. (in Ukrainian)
8. Arusha Declaration (updated). Available at: https://www.wcoomd.org/en/topics/integrity/~media/WCO/Public/RU/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Declarations/Arusha_Declaration_Revised_Russian.ashx (in Ukrainian)
9. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 establishing a Customs Code for the Union (recast). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (in Ukrainian)
10. EU-Ukraine Plan European Neighbourhood Policy (2005). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text (in Ukrainian)
11. Third Progress Report on the Implementation of the EU Strategy and Action Plan for Customs Risk Management. Available at: <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-01/eu-strategy-action-plan-customs-risk-management-third-report-staff-working-paper.pdf>
12. Customs Risk Management Framework (CRMF). Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-risk-management/customs-risk-management-framework-crmf_en#the-exchange-of-risk-information

Стаття надійшла до редакції 29.01.2024